

РУСКО-ТУРСКАТА ВОЙНА ПРЕЗ ПОГЛЕДА НА ХУДОЖНИЦИТЕ

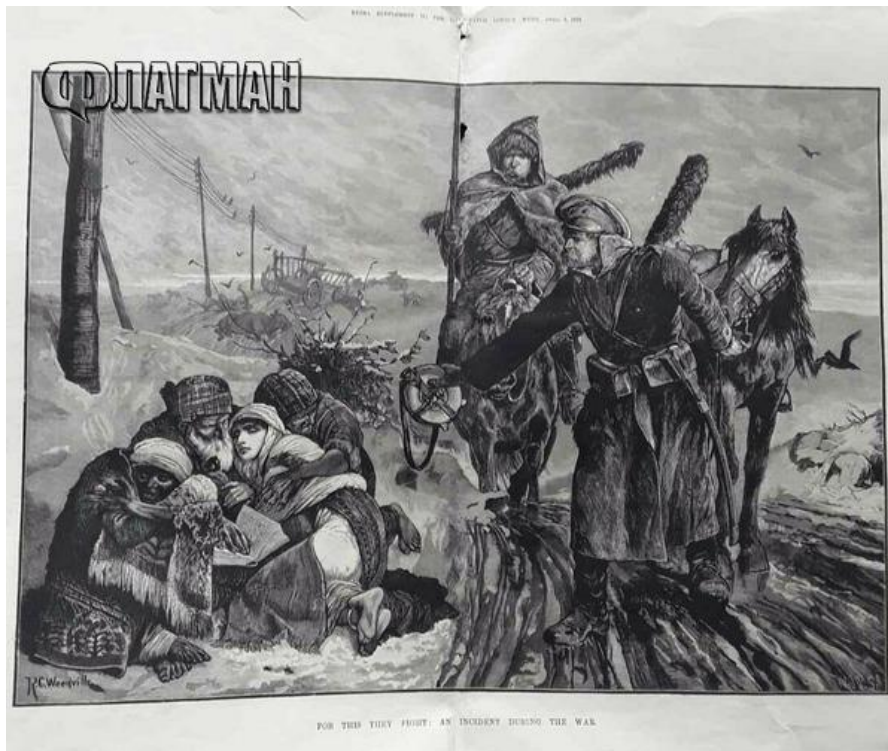
Екатерина Пейчева, Варна

Изминаха 140 години от онези оваяни с надежди и слава дни, които донесоха свободата на България. Достатъчно време, за да си позволят някои нищи духом и послушни на политическите въртележки люде да търсят и приписват имперски, политически и всякакви нечистоплътни мотиви за обявяването на война на Турция от Русия, войната, която нашият народ нарече Освободителна.

“Днешните ни политолози и историци коментират имперските желания на Русия да завладее излаза на Босфора и Дарданелите. Но каквито и да са били намеренията на руския император, едно е неоспоримо – на щиковете на руските, украински, финландски, румънски воители и на българските опълченци се ражда свободата на нашето Отечество” – пише журналистът Петър Увалиев.

Тези думи ни разкриват една непозната истина – че дълбоко под повърхността на политическите игри, исторически манипулации и властови мотивации действат други закони, законите на любовта и саможертвата, които свързват хората с енергийни потоци и създават връзки на нива, които са неподвластни на профанното разбиране. Защото тази война, в която смесиха кръвта си по бойните полета руснаци, българи, румънци, поляци, украинци, финландци, както и противниците, турците, създаде особени връзки между участвалите народи.

Непознати за човечеството и разкривани едва днес чрез методите на трансперсоналната психология, законите на любовта и саможертвата разкриват същността на връзките ни с турските поробители и с руските освободители. Ние танцуваме танца на смъртта с едните и танца на живота с другите. Ние не само не можем, нямаме право да оценяваме или произнасяме присъди, можем само да стоим признателни и благодарни пред героизма на тези мъже, които поставиха любовта към един страдащ народ по-високо от собствения си живот и оставиха костите си в благородната битка за неговото освобождение.

Руската империя води 13 войни срещу Османската империя и нейните съюзници между 1568 г. и 1878 г. **Руско-турската война от 1768 – 1774 г. има особено значение, защото след нея Русия получава правото на закрилник на православните народи в Османската империя.** Там се корени надеждата на българите, че „дядо Иван” ще ги спаси от ненавистното турско иго. Макар думата „иго” да означава управление, власт, а не робство, Османската империя е абсолютна монархия, в която всички поданици по статут са роби на султана.

Руско-турската война 1877-1878 г. е една по-различна война в серията от военни сблъсъци между двете империи. Независимо от стратегическите цели на Русия, тя е обявена като война в защита на християнството. **„Всички наши верноподаници знаят за съпричастността, с която винаги сме се отнасяли към съдбата на угнетеното християнско население на Турция. Днес целият руски народ изразява готовност да даде жертви в името на облекчаването на участта на християните на Балканския полуостров“**, пише руският император Александър II в Манифеста за обявяване на войната.

Какви са предпоставките за избухването на тази война?

Неуспешното въстание в Босна и Херцеговина през 1875 г. и особено турските зверства при безмилостно потопеното в кръв Априлско въстание в България през 1876 г. намират широк международен отзвук. Американският журналист Макгахан като кореспондент на английския вестник „Дейли Нюз” идва в България заедно с Юджин Скайлер – генерален консул на САЩ в Цариград и правдиво отразява това, което вижда. Репортажите на Макгахан под заглавие „Писма от ада” имат изключителен

отзвук във Великобритания и цяла Европа. Прежеждани са и на чужди езици, включително за българските издания, излизащи в Румъния. Днес на гроба на Макгахан в неговото родно място – Ню Лексингтън, Охайо, САЩ, има бюст и паметник с надпис „Макгахан – освободителят на България” – дело на българския скулптор Тодор Първанов.

Светът е потресен от изнесените факти за турските безчинства и особено зверствата на башибозука над беззащитното българско население и реагира, като през декември 1876 г. е свикана [Цариградската конференция](#). На нея Великите сили обсъждат и изготвят проект за [автономия](#) на [Босна](#) и [България](#). Високата порта – правителството на Турция отговаря, че ще се изготви нова конституция, която ще даде равни права на християнското население. Отново е свикано съвещание на Великите сили в Лондон, където на 19 март 1877 е подписан Лондонският протокол от представители на Великите сили – [Австро-Унгария](#), [Великобритания](#), [Германия](#), [Италия](#), [Русия](#) и [Франция](#). Срещу обещанието на руското правителство да демобилизира въоръжените си сили и да не предприема военни действия, Високата порта трябва да поеме задължението да въведе реформи за християнското население. Протоколът е придружен от декларация на правителствата на Русия и Великобритания. На 29 март/10 април 1877 г. Високата порта отхвърля протокола като вмешателство във вътрешните ѝ работи. Отказът на Високата порта да приеме протокола става повод за обявяването на [Руско-турската война \(1877-1878\)](#).

На фронта заедно с войските заминават и множество военни кореспонденти, които изпращат репортажи на своите вестници. Редом с тях са и художниците-репортери, защото макар кореспондентите да са разполагали с фотоапарати, които заснемали със сравнително добро качество събитията, печатарската техника все още е нямала техническа възможност да отпечата проявения снимков материал. Затова се налагало редакторите да наемат художници, които да прерисуват фотографиите и да ги подготвят за публикуване. Тези рисунки предават автентично обстановката от войната.

Освободителната Руско-турска война е с най-добре документираната визуална хроника на война дотогава. Стотици рисунки, създадени по време на сраженията, сред куршумите и атаките, военните художници изпращат в редакциите на вестниците в Русия и Европа, целият свят задъхано следи какво се случва на фронта в България. Художниците рисуват всичко – от първия ден на обявяване на войната, създаването на българското опълчение и връчване на знамето му, изработено в Самара, преминаването през река Дунав при Зимница (Земен) и Свищов, сраженията, най-значителните от които са при Стара Загора, Шипка – Шейново, Плевен, Никопол, до сключването на Сан-Стефанския мирен договор.

Хосе Луис Пелисер

От западните кореспонденти най-продуктивен е испанският художник Хосе Луис Пелисер, кореспондент на списанието „Илюстрасион Еспаньола и Американа“, което по време на войната излиза в Мадрид, но се разпространява и за Латинска Америка. Много от гравюрите са без посочен автор. За руското издание „Илюстрированная хроника войны“ работят Н. Каразин, Медведев, Ризников и др.

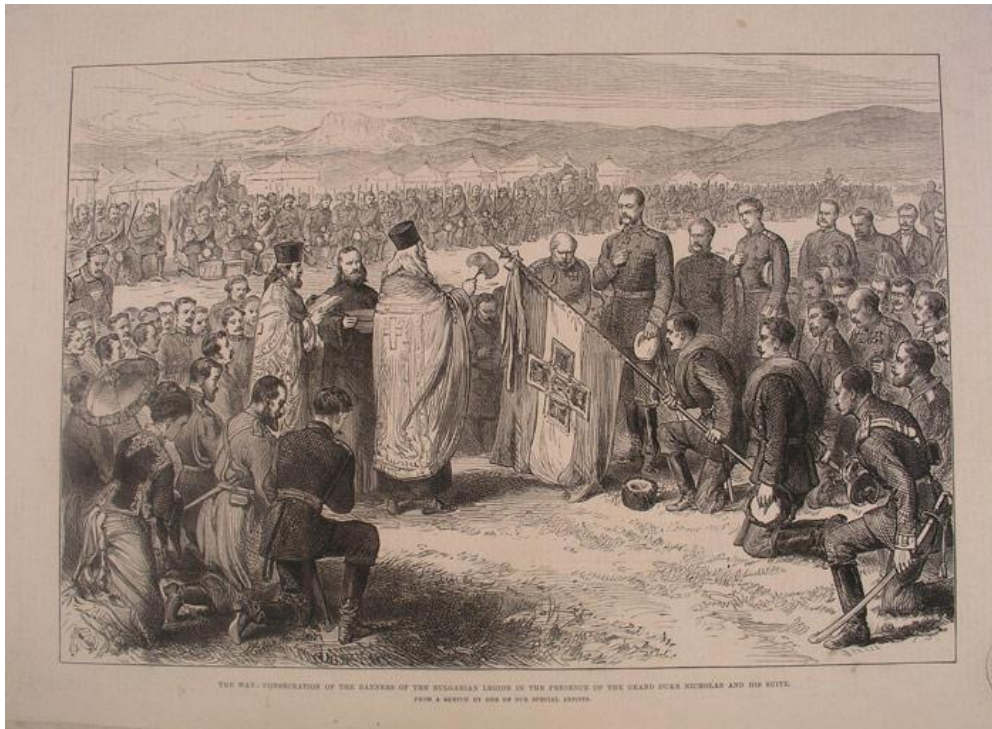
Преминаване на Балкана Худ. Н. Каразин

Отразени са и зверствата на турския башибозук, които не спират и след Априлското въстание, а продължават и през време на войната с кланетата и палежите в Стара и Нова Загора, Пазарджик и по селата в цяла България. Запалени и разорени са над 100 села, а жителите им зверски избити (Гравюрата карай Тунджа). По думите на строителния инженер Хенри Баркли, издал книгата „Между Дунав и Черно море“ 1876 г., живял 5 години в България, башибозуците „се забавляват да избиват жени и деца и да унищожават умуществото както на приятелите, така и на враговете“. Полският

художник Антони Пиотровски рисува картината „БАТАШКОТО КЛАНЕ”, а руснакът Маковски – „Българските мъченици”.

В Петербург през 1881 г. е издаден сборник с близо 100 гравюри и рисунки от войната. Именитите руски художници баталисти Василий Верещагин, Николай Дмитриев-Оренбургский, Алексей Попов, Павел Ковалевский, Евгений Макаров, Алексей Кившенко създават и мащабни живописни платна не само с батални сцени, но и ни показват тържественото посрещане на освободителите от оцелялото българско население в София, Търново, Пловдив. Ние просто чуваме сърдечното „Здравствуйте, братушки”. Думите „Здравствуйте, братушки” са запечатани в родовата памет и на българи, и на руси. Запечатани са с пролятата кръв, смесила се по бойните полета, кръвта на руските войници и българските опълченци. Тази памет и до днес прави Самарското знаме, ушито на далечните брегове на Волга – символ, познат на всеки българин, символ, който ни свързва с братски чувства с руския народ. Знамето, извезано от монахините от Иверския манастир в Самара и осветено от публициста Иван Аксаков с думите: „... Молим Господ да даде сила да се увенчае това знаме със слава... и да стане то знаме на свободата на нашите братя. Нека това бъде знамето на вдворяването завинаги във вашата многострадална страна на мир, тишина и просвета”.

А войводата Цеко Петков, наречен „Балканският орел”, благославя светинята с думите: „Да помогне Бог на това свято знаме да премине от край до край по цялата нещастна българска земя. Нека то изтрие сълзите от печалните очи на нашите майки, жени и дъщери. Всичко нечисто поганско и зло да бяга от страх пред вида му, а подире му да настане траен мир и благоденствие!”.

Самарското знаме е осветено от архимандрит Амфилохий на 6 май 1877 г. в съслужение със свещеник Петър Драганов, като се отслужва тържествен молебен. Картината „Битката за Самарското знаме” е дело на знаменития ни баталист Никола Кожухаров, а Ярослав Вешин е автор на прочутата картина „Самарското знаме”, на която е изобразен опълченецът Никола Корчев, спасил знамето в битката при Стара Загора. Чутовният

подвиг на българските опълченци в боевете при вр. Св.Никола (днес връх Шипка) вълнуват българските художници и днес. Световноизвестният млад художник Васил Горанов също е избразил тази битка, както и прочутата картина „Боят при Шипка” на големия ни художник проф. Димитър Гюдженов. А най-мащабният паметник на изобразителното изкуство е панорамата „Плевенската епопея 1877-1878”, построена през 1979 г. на мястото на славната битка за Плевен. Тя е дело на колектив от 13 руски и български художници, автор на живописната част е Николай Овечкин.

140 години изминаха оттогава, но споменът за славната и трагична Руско-турска война от 1877-1878 г. е все така жив благодарение на богатата визуална хроника, дело на самоотвержените художници и кореспонденти. Изминали с войниците кървавите пътища на войната, те ни оставиха безспорни доказателства да можем да наречем тази война освободителна. Защото думите могат да бъдат преиначени, спомените изличени, историческите писания променяни в угода на политическата конюнктура, но образите, запечатани в картините, ни казват истината. Те възкресяват чувствата, докосват душите ни, създават онова дълбоко единение между хората, което ни възвисява. Събуждат нашата човечност и съпричастие, изграждат мост във времето и ни водят по-нататък по пътищата на нашата съдба, за да запазим България свободна и независима държава. Дължим това на потомците си.